

BANWAAN NA NAKAPATUGMAD SA FAMILIA, FAMILIA NA NAKAPATUGMAD SA PAG-INAGOMAN

“An sinaro kan Dios, dai pagsuwayon nin tawo” (Mt 19,6). Dai sinuko kan Catholicong Simbahan an katukdoan na ini ni Jesus, dawa na ngani ginibo nang legal an divorcio haros sa gabos nang nacion sa kinaban (hilingon an *Catechism of the Catholic Church* #2384-2385). Kaya, dawa sa mga nacion kun saen legal na an divorcio civil, dai basang-basang na sana na makakapa-kasal (o makaka-agom) giraray an mga Catholicong (dati nang) kasal sa Simbahan, maliban na sana kun sinda magsampâ nin *“declaration of nullity”* kan saindang dating kasal na bakong arog sa divorcio. Huli ta nagtutubod kita sa kabanalan kan kasal, nagtutubod man kita na bako gabos na kinasal na mag-agom *“pinagsararo kan Dios”*. Pwede ta ining gamiton sa pagpapawarang saysay (bisa) nin kasal asin panindogan an kabaliktadan kan sinasabi sa Evangelio: *“An dai pinagsararo kan Dios, pwedeng suwayon nin tawo.”*

Kita man naggad an huring nacion sa kinaban na dai pa ginigibong legal an divorcio civil. Kaya kaipuhan ta man daw na maki-arog asin maki-ayon sa sulog na ini? Siyempre pwede man, kun gugustohon ta. Sa ibong kan tibaad na pwedeng isipon kan mga relihiyonista, igwa man kita nin katalingkasan sa relihiyon sa nacion na ini; asin sinusuportahan ta an principio na an Simbahan (dapat na) suhay sa Estado. An Simbahan mayo sa kamugtakan na magdikta sa Estado kun ano an pinakamarahay para sa mga familiang Pilipino. Aram mi na an satong makusog na pinapanindogan na an sarong tunay na pag-inagoman dai pwedeng bulagón, dai inaako asin tinutubdan nin gabos na religion, asin iyan samong iginagalang. Alagad bago kita maki-ayon sa sulog, bako daw na dapat ngônang maghapot kita sa sadiri, na nakapa-tugmad sa pagsiyasat asin estadistika, kun an paggibong ley kan divorcio sa ibang nacion nakatabang tanganing pakalasaran (protect) an kapakanan kan gabos asin an karahayan kan familia?

An Tagalog na kasabihan na *“maghunso dili muna tayo at mag-isip-isip”* (magtoninong ngôna kita asin maghorop-horop) –ini gayod an pinaka-angay na (dapat) sabihon sa mga tawong labing nagdâdalî-dalî asin ma-orop na magibong ley an *Absolute Divorce* sa satuyang nacion. Mâwot man naggad niato ini para sa satong sadiri? Mâwot man naggad baga niato na gibohon na madali na para sa mga mag-agom na kasal sa civil na magsuruhayan na sana kun *“mâwot na ninda”* o kun *“habô na ninda?”*

Isipon ta na lang an kadakul na pagkakataon kun noarin an satong mga magurang naanggot sa lambang saro asin haros masugotan nang tapuson an saindang iribahan. Isipon ta na lang kun pira nang beses, na an satong ama magturog na *“sa luwas kan kulambo”* o an satong ina mamatos na nin gamit tanganing maglayas, kaiba an mga aki asin mag-uli na sa harong kan saiyang mga magurang, huli sa saindang dai pagka-sinarabotan. Isipon ta na lang kun ano na daw an nangyari sa satong familia kun sa mga panahon na iyan igwa na nin divorcio, kaidtong kita akî pa sa edad, asin an satuyang mga magurang nag-aagi sa magabat na pagbalô sa saindang pag-iribahan (pag-

inagoman). Isipon ta na lang an pagsakit na dapat niatong tioson kun igwa na kaidto nin divorcio civil na garo baga iyo an nagtatao nin remedio sa dai na naóómay na lugad sa saindang pag-iribahan apesar kan saindang pagkaka-iba sa lambang saro.

Mantang totoo na may mga mag-agom na dai na ma-ibalik an saindang (marhay) na pag-iribahan, bako daw na totoo man, na an pag-agi sa mga makuring crisis sa pag-inagoman kabtang na kan buhay nin mag-agom, na dai man kaipuhan tapuson sa paagi nin pagburulagan? Dai ta daw hihinanyongon an mga estorya nin mga mag-agom na nag-agi sa mga makuring pagbalô, na nagsalingoy (ngôna) sa dakul na taon kan saindang pag-iribahan, asin dai tinugotan na maghantong sa pagrompag kan saindang pigsumpaanan na mga panugâ? Embes kaini, ining an mga pagbalô iyo lugod an nagpatatag kan saindang pag-iribahan?

An estadistika sa mga nacion kun saen legal an divorcio nagsasabi na “an pagkabigo sa enot na kasal yaon sa 48%, 60% sa ikaduwa, asin 70% para sa ikatolong kasal” (*National Center for Health Statistics*). Cierito daw kita na gusto tang mapabilang an satong mga familia sa arog kaining maka-ngoro-ngirhat na estadistika?

Kaya pinapahalagahan niato an mga ginigibong lakdang kan satuyang mga *Lay Ecclesial Movements*, orog na an mga grupo na nagpapahalaga sa familia, na ngonian nangengenot sa mga debate mapapa-dapit sa marhay asin bakong marhay na kaáabtan kun an divorcio magin legal na sa satuyang nacion. Sinda an naglilikay sa samong mga obispo asin mga kapadean sa mga atake asin argumento na “*ad hominem*” na naghahapot, “Ano an saindong derecho na magtao nin mga reglamento dapít sa pag-aagom mantang kamo ngani mismo mayo man nin agom?”

Iyan man nanggad may saysay na kahapotan. Alagad dai; mayo kami nin pagmâwot na magpasunod nin mga reglamento mapapadapit sa pag-inagoman (kasal) na civil. Enot sa gabos, aram mi man na mayo kami sa kamugtakan na gibohon iyan. Ginagalang mi an mga naggigibo nin batas sa satuyang nacion asin an katongdan kan satuyang mga kongresista na magmuknâ nin mga matanos na ley na totoong nagpapa-orog kan karahayan kan gabos. Naglalaom kita asin nagpapamibi na pag-adalan ninda an gabat kan katongdan na pinag-katiwala sainda asin an panganga-ipong alokon an mga namamanwaan sa seriosong pagsiyasat dapít sa mga magigin kaáabtan (consequencia) kan mga ley na saindang ginigibo.

Bilang mga giya sa espirtual asin moral na pagkabuhay kan Simbahan, makakapag-hulit sana kami asin dai noarin man pirit na makakapagboót. Makakapag-sadol sana kami sa satong mga paratubod na aktibong maki-ayon sa matadong na pagsiyasat bilang mga namamanwaan kan satuyang nacion. Kaya, bago kita maki-iba sa agos na gibohon nang ley an divorcio, bago ta pa ini pamasolan, asin madangog sindang mga naghingowang olangon an agos na ini, “Sinabihan mi na baga kamo!” – pwedeng magtoninong na

ngôna kita asin maghorop-horop kun tâno ta kita na sana baga an huri asin natatadang nacion sa kinâban na dai pa nagtutugot na magin ley an divorcio.

Dawa bakong perfecto an satong mga familia, gayod ikakapag-orgulyo pa niato an matibay na pagpapa-totoo kan satuyang *Constitution* sa pagpapa-halaga sa familia sa pagsabing “*Minimidbid kan Estado an familiang Pilipino bilang fundacion kan satuyang nacion. Kaya kaipuhan niyang papusogon an pagkaboronyog kaini asin aktibong pa-orogon an lubos kaining pag-uswag*” (Artikulo XV, Seksyon 1). Igwa pa daw nin ibang nacion sa kinâban na may arog kaining pagpapahalaga sa familia na sa *Constitution* pinapahayag na an familia iyo an fundacion kan nacion, asin an pag-inagoman (kasal) bilang fundacion kan familia dai dapat tugotan na marompag, asin embes kaiyan dapat pa nganing protektahan kan Estado? ” (Artikulo XV, Seksyon 2).

Bakong totoo na mayo nin pinapasunod na legal na remedio o solucion sa satuyang panahon para sa mga mag-agom na yaon sa crisis. Bako daw na an duwang mahalagang institucion – an Simbahan asin Estado – mas marhay kun magtinabangan sa paghanap nin mga mas efectibong legal asin moral na paagi na mapa-orog sa mga remediong ini asin dai na lang basta “*Iáapon an aki kaiba an pinagkarigosan*”? An kawâran nin ley nin divorcio bilang solucion, dapat ngani dagdag pang dahilan tanganing an mga nagmamâwot mag-agom, makaduwa o makatolong beses mag-isip-isip bago maglaog sa nakaka-tanikalang kasal na civil, tanganing mapa-ngatamanan ta an halaga kan familia na iyo an fundacion asin sarigan kan satuyang sociedad.

Sa satuyang iribahan na pag-atid-atid, pwede ta gayod na paghorop-horopan an mga pinag-isipan ni Papa Francisco sa saiyang *Apostolic Exhortation* na “*Amoris Laetitia*” na ipinapaabot sa mga Catolicong nabubuhay sa mga nacion kun saen igwang divorcio: “*An pagtabang sa pagpa-omay kan mga lugad nin mga magurang asin an espiritual na pagsuporta sainda, kapaki-pakinabang man sa mga kaakian, na nanganga-ipo kan familiar na lalawgon kan Simbahan na lampasan ining labi-kararom na kulog na experiencia (trauma). Maraot an divorcio asin an nagdadagdag na bilang nin mga divorcio nakakapurisaw. Kaya, an satong pinaka-mahalang katongdan mapapadapit sa mga familia iyo na pakusogon an saindang pagkamoot, tabangan na bulongon an mga lugad asin an paghingowang pugolan an paglakop kaining drama sa satuyang panahon*” (*Amoris Laetitia* #246).

Para sa Catholic Bishops Conference of the Philippines,

✠ **PABLO VIRGILIO S.DAVID, D.D.**

President

11 Julio 2024